

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Rapport

Onderzoeksverantwoording Culturele veranderingen en SCP Leefsituatie Index 2014

Moniek Coumans

Josien Knops

CBS Heerlen
CBS-weg 11
6412 EX Heerlen
Postbus 4481
6401 CZ Heerlen
+31 45 570 60 00
www.cbs.nl

projectnummer 300049

31 augustus 2015

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Doel van dit document	5
1.2 Referenties	5
2. Doel en achtergrond van het onderzoek	6
2.1 Doel en achtergrond van het onderzoek	6
3. Data verzamelen (waarnemen)	7
3.1 Steekproef	9
3.1.1 Steekproefkader en doelpopulatie	9
3.1.2 Steekproefontwerp	9
3.1.3 Steekproefbewerking	11
3.1.4 Verhuizingen	12
3.1.5 Dataverzameling in de Bijlmer en Waddeneilanden	12
3.2 Vragenlijstontwikkeling	12
3.3 Opleiding en Instructie	13
3.4 Benaderingsstrategie	14
3.4.1 Rappelleren SLI vragenlijsten	14
3.4.2 Logistiek SLI vragenlijsten	17
3.5 Veldwerk	17
4. Verwerken (data processing)	20

4.1	Proces	20
4.2	Invoer	20
4.3	Controleren en uniformeren waarneemdata	20
4.4	Typeren	21
4.5	Verrijken	21
4.6	Afleiden	22
4.7	Correcties (gaafmaken, imputeren)	23
5.	Kwaliteit en weging	24
5.1	Afbakening statistische respons en nonresponsanalyse	24
5.2	Wegen	24
5.3	Plausibiliteitsanalyse/Trendbreukanalyse	26
6.	Opgeleverde producten	27
6.1	Microbestanden	27
6.2	Statistische beveiliging	27
	Bijlage: responsverantwoording	28

1. Inleiding

1.1 Doel van dit document

In dit document wordt verslag gedaan van het onderzoek Culturele Veranderingen in Nederland (CV) en SCP Leefsituatie Index (SLI). De voorbereiding, dataverzameling en verwerking van de gegevens werden gedocumenteerd. Dit document dient als naslagwerk voor onderzoekers die meer inzicht wensen in de achtergronden van het onderzoek en in het tot stand komen van de analysebestanden.

1.2 Referenties

- Berkel, K en Meessen, M (juni 2015), Steekproefontwerp Culturele Veranderingen 2014.
- Goris, G. (mei 2012), Verhuizingen Strategie, CBS, Heerlen.
- Burgers, W; Brouwers J (oktober 2012) Nota, Benaderstrategie: instructie voor het benaderen van respondenten door interviewers van het CBS.

2. Doel en achtergrond van het onderzoek

2.1 Doel en achtergrond van het onderzoek

De onderzoeken Culturele Veranderingen in Nederland (CV) en SCP Leefsituatie Index (SLI) worden tweejaarlijks gecombineerd uitgevoerd in samenwerking met het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Doel van CV is vaststellen welke opvattingen “de Nederlander” heeft over samenleving en cultuur en hoe deze in de loop van de tijd zijn veranderd. Doel van SLI is het ontwikkelen van een indicator om de sociale leefsituatie van Nederland in kaart te brengen en het monitoren van de ontwikkeling van de sociale leefsituatie van de Nederlandse bevolking. De onderzoeken liggen aan de basis van veel onderzoek uit het werkprogramma van het SCP. Door het CBS zullen de data vooral worden gebruikt ten behoeve van het speerpunt Sociale Samenhang en Welzijn.

3. Data verzamelen (waarnemen)

Bij de onderzoeksopzet is uitgegaan van de volgende randvoorwaarden, die afgeleid zijn op basis van de overeenkomst tussen het CBS en het SCP en de standaard CBS-werkwijzen:

Het veldwerk van CV werd uitgevoerd van 1 september 2014 tot en met 28 februari 2015. Het veldwerk van SLI werd uitgevoerd van 1 september 2014 tot en met 31 maart 2015.

CV werd face-to-face uitgevoerd volgens de standaard benaderingsstrategie van het CBS. Aan respondenten van CV van 18 jaar of ouder werd gevraagd of ze bereid waren om een schriftelijke vragenlijst voor SLI in te vullen.

Respondenten die bereid waren de schriftelijke vragenlijst voor SLI in te vullen ontvingen een incentive ter waarde van vijf euro.

De doelpopulatie van CV bestond uit alle Nederlands sprekende personen die 16 jaar of ouder waren op de eerste dag van de enquêtemaand, die in Nederland woonden, en die deel uitmaakte van particuliere huishoudens. Voor CV werd de institutionele bevolking, dat zijn personen in inrichtingen, instellingen of tehuizen, niet geënquêteerd. De doelpopulatie voor SLI bestond uit de doelpopulatie voor CV met daaruit weggelaten personen van 16 of 17 jaar.

Interviews werden verricht in de Nederlandse taal.

Het minimum responspercentage voor de face-to-face benadering van CV was 53,4% berekend op de uitgezette steekproef. Er moesten ten minste 2.000 responsen gerealiseerd worden op de schriftelijke vragenlijst voor SLI er van uitgaande dat 91% van de respondenten van CV in aanmerking kwam en bereid was om deel te nemen aan SLI en 85% van de achtergelaten schriftelijke vragenlijsten daadwerkelijk werd teruggestuurd naar het CBS.

De SLI vragenlijsten werden 2 maal gerappelleerd. Bij het tweede rappel werd een schriftelijke vragenlijst meegestuurd.

SCP en CBS stelden in overleg de inhoud van de vragenlijsten en de vraagformuleringen vast. Hierbij werd zo veel mogelijk rekening gehouden met de eerder door het SCP gebruikte vraagformuleringen. Er waren twee varianten van de SLI-vragenlijsten (variant A en B), die alleen op het laatste blok "Morele Vraagstukken" van elkaar verschilden.

De gemiddelde duur van de face-to-face vragenlijst voor CV bedroeg maximaal 50 minuten. De gemiddelde omvang van de schriftelijke vragenlijst voor SLI was niet meer dan 24 pagina's.

De interviewers werden geïnstrueerd via e-learning. SCP werd betrokken bij de opzet van deze instructie.

Aan iedere te benaderen persoon werd vóór de eerste face-to-face benadering een aanschrijfbrief verstuurd met daarin het verzoek om deel te nemen aan het onderzoek. De aanschrijfbrief werd door het CBS en SCP in overleg opgesteld. Aan respondenten werd medegedeeld dat het om een gezamenlijk onderzoek van CBS en SCP ging, en dat de gegevens voor publicaties van zowel SCP als CBS werden gebruikt.

Er werd een onderzoeksspecifieke folder opgesteld voor CV-SLI. De inhoud hiervan werd in overleg tussen CBS en SCP vastgesteld.

Met het oog op responsverhoging was het in eerste instantie de bedoeling dat het SCP en het CBS gezamenlijk zochten naar een alternatieve naam voor het onderzoek in de communicatie naar respondenten. In overleg met het SCP werd besloten om de naam van Culturele Veranderingen te handhaven. In de communicatie naar respondenten (de brieven en folder) werd gesproken over het CBS onderzoek.

In het steekproefontwerp werd een clusteromvang toegepast zodanig dat het clustereffect op belangrijke uitkomsten van CV acceptabel was en dat interviewers voldoende steekproefelementen toegewezen kregen. De clusteromvang werd in overleg met SCP vastgesteld.

Het databestand voor SLI werd uiterlijk 1 juni 2015 en het databestand voor CV uiterlijk 1 juli 2015 door het CBS opgeleverd aan SCP.

De schriftelijke respons SLI werd via Optical Character Recognition (OCR) verwerkt tot een SPSS bestand.

SCP ontving maandelijks een standaard voortgangsoverzicht met daarin de veldwerkresultaten per maand en totaal. Bij tegenvallende veldwerkresultaten werd met SCP samen naar eventuele herstelmaatregelen gezocht.

3.1 Steekproef

3.1.1 Steekproefkader en doelpopulatie

De doelpopulatie van CV bestond uit alle personen van 16 jaar of ouder die in Nederland wonen en deel uitmaakten van particuliere huishoudens. Bij personen waarvoor tijdens de dataverzameling bleek dat zij de Nederlandse taal niet of onvoldoende spreken, werden geen interviews afgenomen. Deze steekproefpersonen werden beschouwd als kaderfouten. De doelpopulatie van SLI bestond uit de doelpopulatie van CV met daaruit weggelaten alle personen van 16 of 17 jaar.

Bij het trekken van steekproeven uit de bevolking gebruikte het CBS steekproefkaders van personen en van adressen. Deze steekproefkaders werden samengesteld op basis van persoons- en adresgegevens afkomstig uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) waarin de gemeentelijke bevolkings-administratie was opgenomen. Jaarlijks werden nieuwe steekproefkaders aangemaakt, die geen overlap hadden met de steekproefkaders uit voorgaande jaren. De steekproefkaders werden voortdurend geactualiseerd met GBA-informatie over verhuizingen, geboortes en sterfte. Steekproeven waar de persoon de trekkings-eenheid was, werden getrokken uit het steekproefkader van personen. Op basis van de persoonsgegevens kon de doelpopulatie worden onderscheiden. Een alternatief voor het steekproefkader van personen was het adressensteekproefkader, dat gebruikt werd voor steekproeven waar huishoudens werden waargenomen. Dit kader bevatte ook gegevens over het aantal postale afgiftepunten afkomstig uit het Geografisch Basisregister (GBR). Meerdere afgiftepunten op een adres kon duiden op meerdere huishoudens op een adres. Hiermee werd rekening gehouden bij het trekken van steekproeven uit dit steekproefkader.

Voor CV 2014 waren personensteekproeven getrokken uit de personensteekproefkaders die het CBS gebruikte voor de personensteekproeven in 2014 en 2015.

3.1.2 Steekproefontwerp

Het steekproefontwerp voor CV 2014 was een zelfwegend tweetrapssteekproefontwerp met deelgemeenten als primaire eenheden en personen als secundaire eenheden. In stedelijke gebieden was een deelgemeente ongeveer gelijk aan een wijk, terwijl in landelijke gebieden een deelgemeente vaak overeenkwam met de gemeente zoals die bestond vóór de gemeentelijke fusies in 1998.

Het steekproefontwerp in de eerste trap was van het gestratificeerde type, waarbij de deelgemeenten waren ingedeeld naar coropgebied. In ieder stratum werd via een systematische steekproef deelgemeenten getrokken met kansen evenredig aan het aantal personen van 16 jaar of ouder per deelgemeente. Tevens was voor elke geselecteerde deelgemeente het aantal te trekken personen berekend. De tweede

trap was een random steekproef van personen van 16 jaar of ouder in de geselecteerde deelgemeenten, met omvangen zoals vastgesteld in de eerste trap. Omdat voor CV maandsteekproeven waren getrokken, was ervoor gezorgd dat in elke maandsteekproef alle personen op de eerste dag van de betreffende maand minstens 16 jaar waren. De belangrijkste kenmerken van het steekproefontwerp zijn in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1. Kenmerken steekproefontwerp, CV 2014

Type steekproef	gestratificeerde tweetrapssteekproef
Frequentie	6 perioden: sep, okt, nov, dec, jan, feb
Kenmerken 1ste trap:	
- Stratumindeling	coropgebied
- wijze van trekking	systematische steekproef met ongelijke kansen
- Steekproefeenheden 1ste trap	deelgemeenten
Kenmerken 2de trap:	
- wijze van trekking	aselecte steekproef
- Steekproefeenheden 2de trap	personen
Te trekken steekproefomvang	896 per periode
Uit te zetten steekproefomvang	801 per periode
Clusteromvang	6 personen per deelgemeente

De aantallen te trekken personen per stratum waren evenredig met de aantallen personen van 16 jaar of ouder volgens de GBA per stratum. Het gewenst aantal te trekken personen per deelgemeente werd vooraf bepaald en voor iedere deelgemeente gelijk. In navolging van CV 2010 was deze zogenoemde clusteromvang zes. Voordelen van een clusteromvang groter dan een is dat reiskosten omlaag gingen en dat interviewers voldoende steekproefpersonen in behandeling kregen om goed bekend te raken met het onderzoek. Een nadeel van een clusteromvang groter dan een is dat foutenmarges van doelvariabelen groter werden als personen in eenzelfde deelgemeente ongeveer dezelfde antwoordpatronen hadden. Bij het ontwikkelen van het steekproefontwerp van CV 2010 is uitgerekend dat dit zogenoemde clustereffect voor uitkomsten van CV acceptabel was bij clusteromvang zes.

Voor deelgemeenten die met kans een waren geselecteerd, de zogenoemde zelfselecterende deelgemeenten, was het aantal te trekken personen aangepast tot het product van de steekproeffractie (quotiënt van steekproefomvang en populatieomvang) en het aantal personen van 16 jaar of ouder in de betreffende deelgemeente. Voor alle andere deelgemeenten kon het aantal te trekken personen iets afwijken van de clusteromvang. Dit kwam door afrondingen.

Op deze manier ontstond een zelfwegende steekproef. Dit betekende dat de insluitkans, dat was de kans dat een persoon werd geselecteerd, voor elke persoon hetzelfde was. Voor elke persoon was de insluitkans gelijk aan de steekproeffractie.

Volgens het onderzoeksdesign voor CV 2014, zie [1], werden respondenten van CV die 18 jaar of ouder waren, geworven voor deelname aan het onderzoek SCP Leefsituatie

Index (SLI) 2014. Bij deze mensen werd een papieren vragenlijst achtergelaten. Het was de bedoeling dat minstens 2.000 personen een ingevulde SLI-vragenlijst naar het CBS terugstuurden.

De te trekken steekproefomvang zoals vermeld in tabel 1 werd als volgt berekend. Onder de aannames dat 53,4% van de uitgezette steekproef respondeerde voor CV, dat 91% van de CV-respondenten tot de doelpopulatie van SLI behoorde en bereid was aan SLI deel te nemen, en dat 85% van die personen de schriftelijke SLI-vragenlijst daadwerkelijk invulde en retourneerde, moest de uit te zetten steekproefomvang voor CV minstens $2.000 / (0,534 \times 0,91 \times 0,85) = 4.842$ personen bedragen. De uit te zetten maandsteekproefomvang moest dus minstens $4.842 / 6 = 807$ personen zijn.

Er werd voor gekozen om per maand 807 personen uit te zetten. Bij de steekproefbewerking ging een deel van de getrokken steekproef verloren. De ervaring leerde dat ongeveer elf procent extra moest worden getrokken om voldoende voor uitzet over te houden. Daarom moest per maand een steekproef van ongeveer $807 \times 1,11 = 896$ personen worden getrokken. Om er zeker van te zijn dat voldoende personen voor uitzet overbleven werd ervoor gekozen om voor november en volgende maanden een iets grotere steekproef te trekken, zie tabel 2.

Bij de gekozen clusteromvang kwamen 421 van 651 deelgemeenten in de steekproef terecht. Per maand werden 118 deelgemeenten in de steekproef vertegenwoordigd, waarvan er 22 elke maand in de steekproef voorkwamen.

3.1.3 Steekproefbewerking

De steekproef waarvoor de dataverzameling in een bepaalde maand werd uitgevoerd, werd ongeveer vier weken van tevoren getrokken. Dus begin augustus werd de steekproef voor dataverzameling in september getrokken, begin september werd de steekproef voor dataverzameling in oktober getrokken, enzovoort. Aansluitend op de trekking werden de steekproeven bewerkt. Deze bewerking begon met het verwijderen van steekproefpersonen:

- die de afgelopen 12 maanden in een andere CBS-steekproef voorkwamen,
- die tot de institutionele bevolking behoren,
- op de Waddeneilanden,
- in hoogbouw binnen de postcodegebieden 1102, 1103 en 1104 van De Bijlmer,
- met onvolledige of onbekende adresinformatie.

Vervolgens werden de adressen van de overgebleven steekproefpersonen in de zogenoemde screeningsbakken geplaatst. Hierdoor werden zij en hun huisgenoten de komende twaalf maanden niet benaderd voor andere CBS-onderzoeken. Daarna werden de steekproeven at random uitgedund tot de gewenste uit te zetten omvang van 807 personen per maand. Tot slot werden bij de uit te zetten steekproefpersonen telefoonnummers gezocht opdat de interviewers de benaderingsstrategie optimaal konden uitvoeren. In tabel 2 is de steekproefverantwoording opgenomen.

Tabel 2. Steekproefverantwoording per waarneemperiode, CV 2014

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	totaal
Getrokken	896	896	904	904	912	912	5.424
Niet beschikbaar voor uitzet	77	83	83	90	80	70	483
In eerdere CBS steekproef	62	64	70	79	66	56	397
Institutionele bevolking	0	0	0	0	0	0	0
Gebied buiten waarneming	1	6	2	0	0	7	16
Adresgegevens onjuist	14	13	11	11	14	7	70
Beschikbaar voor uitzet	819	813	821	814	832	842	4.941
Uitgedund (restant)	12	6	14	7	25	35	99
Uitgezet	807	807	807	807	807	807	4.842
Met telefoonnummer	487	474	497	479	507	475	2.919
Vast nummer	423	400	421	398	424	404	2.470
Mobiel nummer	64	74	76	81	83	71	449
Zonder telefoonnummer	320	333	310	328	300	332	1.923

3.1.4 Verhuizingen

Conform de nota Verhuizingen Strategie (Goris, 2012) werden steekproef-personen die verhuisd waren niet herbenaderd.

3.1.5 Dataverzameling in de Bijlmer en Waddeneilanden

In heel Amsterdam Zuidoost werd face-to-face waargenomen met uitzondering van sommige adressen in de postcodes 1102, 1103 en 1104. Maandelijks werd door de regiomanager van regio Amsterdam beoordeeld welke steekproefadressen niet aan huis werden benaderd. Het criterium dat daarbij werd gehanteerd was de veiligheid voor de interviewers. In de praktijk kwam het erop neer dat sloopflats, gedeeltelijke sloopflats en een deel van de hoogbouw niet aan huis werden benaderd. Omdat op de Waddeneilanden Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog en Texel geen interviewers wonen, werd op deze eilanden niet face-to-face geënquêteerd.

3.2 Vragenlijstontwikkeling

Voor de vragenlijst van CV 2014 werd de vragenlijst van CV 2012 als uitgangspunt genomen.

In diverse blokken werden vragen verwijderd en nieuwe vragen toegevoegd. Deze 'nieuwe' vragen kwamen meestal uit voorgaande jaargangen van CV en werden nu weer gesteld omdat bepaalde onderwerpen weer actueel waren. In het blok "Geloof" werden twee vragen toegevoegd. In het blok "Vertrouwen en Samenleving" kwamen er drie nieuwe opinievragen, hetzelfde was het geval in het blok "Politiek en Democratie. Aan het blok 10 "Positie van de vrouw" werden 4 opinievragen

toegevoegd met betrekking op kinderen krijgen/hebben en de arbeidspositie van de vrouw.

Het uitgangspunt was dat de vragenlijstduur van CV 2014 ongeveer gelijk bleef aan die van CV 2012.

Voor de schriftelijke vragenlijst van SLI 2014 werd de vragenlijst SLI 2012 als uitgangspunt genomen. Op de voorkant van de vragenlijst noteerde de interviewer de interviewdatum, de identificatie van de waarnemingseenheid en het interviewnummer. Het geslacht en de geboortedatum werd door de respondent zelf ingevuld op de eerste pagina van de vragenlijst. De koppeling tussen SLI en CV vond plaats door middel van een zogenaamd 11-nummer. Dit 6-cijferige nummer + volgletter werd op de voorkant van de SLI vragenlijst gedrukt. De interviewer toetste dit nummer in bij de wervingsvraag voor SLI in de CV-vragenlijst.

Ook voor de schriftelijke vragenlijst gold dat hier en daar vragen werden verwijderd en nieuwe vragen werden toegevoegd. Er kwamen twee varianten, die alleen op het laatste blok "Morele Vraagstukken" van elkaar verschilden. De interviewer bepaalde zelf wie welke variant kreeg, de bedoeling was dat deze random werden verdeeld over respondenten.

Aan het blok "Woning en Woonomgeving" werd een 1 vraag toegevoegd. In het blok "Veiligheid" werden enkele vragen vervangen en overgenomen uit de veiligheidsmonitor. Ook aan het blok "Tevredenheid" werd een aantal vragen toegevoegd. De titel van het blok "vrienden en kennissen" werd vervangen in vervangen in sociale contacten en de titel van het blok "zelfbeeld" werd vervangen in "welbevinden". In dit laatste blok werd 1 vraag aangepast. Het blok "Vrijtijdsbesteding" kreeg nieuwe vragen, maar ook werden vragen verwijderd. Dit gold ook voor de blokken "Vaardigheden" en "Platteland in Nederland" werd korter.

Mede door de medewerking van het SCP verliep de vragenlijstontwikkeling qua tijdsplanning goed.

3.3 Opleiding en Instructie

De instructie voor de interviewers die werd ingezet vond plaats door middel van e-learning. Interviewers konden via de leeromgeving waar de e-learning module gereed stond een cursus over de organisatie van het onderzoek en de inhoud van de vragenlijst volgen. Daarnaast konden er vragen worden gesteld. In de e-learning module was een toets opgenomen die door interviewers gemaakt moest worden. Om ingezet te kunnen worden voor CV was met goed gevolg afleggen van de toets een noodzakelijke voorwaarde.

3.4 Benaderingsstrategie

Alle steekproefpersonen voor CV werden aan-huis benaderd. De benaderstrategie werd uitgevoerd, conform de benaderstrategie beschreven in de nota "Benaderstrategie: instructie voor het benaderen van respondenten door interviewers van het CBS, oktober 2012".

Een aantal punten uit bovenstaande nota werden kort omschreven in het Onderzoeksdesign Culturele Veranderingen en SCP Leefsituatie Index 2014.

- De steekproefpersonen in een maandportie ontvingen voorafgaand aan het eerste bezoek een zogenoemde aanschrijfbrief waarin het bezoek van de interviewer werd aangekondigd en het doel van het onderzoek werd toegelicht.
- Alle steekproefpersonen in een maandportie werden tijdens de eerste 10 werkdagen ten minste één keer bezocht. Werd de beoogde respondent thuis getroffen dan probeerde de interviewer een afspraak te maken voor een interview zodanig dat een spreiding van de responsen binnen de tijd werd bereikt.

Aanvullend op de gangbare benaderingsstrategie beschikte de interviewer voor het onderzoek CV-SLI over een folder waarin het hoe en waarom van het onderzoek werd toegelicht. Deze folder werd door de interviewer meegestuurd met de aanschrijfbrief in plaats van de standaard CBS folder.

3.4.1 Rappelleren SLI vragenlijsten

Wekelijks werd op woensdag CV-respondenten geselecteerd waarvan 1 week na het achterlaten van de schriftelijke SLI-vragenlijst bij het CBS geen schriftelijke vragenlijst was afgeboekt, zie tabel 3. Aan deze respondenten werd op donderdag een rappelbrief verstuurd met het verzoek om de schriftelijke vragenlijst als nog in te vullen en te retourneren. Eén keer per steekproefportie werden respondenten waarvoor na het eerste rappel nog geen schriftelijke vragenlijst was afgeboekt opnieuw gerappelleerd. Het tweede rappel vond twee weken na het laatste eerste rappel voor een maandsteekproef plaats. Bv. voor de septembersteekproef was dit twee weken na 8 oktober 2014, voor de oktobersteekproef twee weken na 11 november 2014 etc. Alleen voor de februaristeekproef werd hiervan afgeweken. Aangezien het veldwerk in maart moest worden afgerond was voor de februaristeekproef minder tijd beschikbaar om te rappelleren en werd gekozen om al een week na het laatste eerste rappel het

tweede rappel uit te sturen. Ook deze tweede rappelbrief werd op donderdag verstuurd. Aan de tweede rappelbrief werd een nieuwe schriftelijke vragenlijst toegevoegd. Het RE-id van taak 1 werd als extra variabelen meegeleverd bij de steekproef. De steekproef voor de tweede rappelbrief werd handmatig vanuit de SEA-database samengesteld door de steekproefgroep zodanig dat de verzending van het tweede rappel kon plaatsvinden conform tabel 4.

Tabel 3: Rappeldatums per steekproef voor het eerste rappel

Steekproef	Selectie rappel 1 op	Veldwerkperiode
September	10 september 2014	201409
	17 september 2014	201409
	24 september 2014	201409
	1 oktober 2014	201409
	8 oktober 2014	201409
Oktober	8 oktober 2014	201410
	15 oktober 2014	201410
	22 oktober 2014	201410
	29 oktober 2014	201410
	5 november 2014	201410
	12 november 2014	201410
November	12 november 2014	201411
	19 november 2014	201411
	26 november 2014	201411
	3 december 2014	201411
	10 december 2014	201411
December	10 december 2014	201412
	17 december 2014	201412
	24 december 2014	201412
	31 december 2014	201412
	7 januari 2015	201412
Januari	7 januari 2015	201501
	14 januari 2015	201501
	21 januari 2015	201501
	28 januari 2015	201501
	4 februari 2015	201501
	11 februari 2015	201501
Februari	11 februari 2015	201502
	18 februari 2015	201502
	25 februari 2015	201502
	4 maart 2015	201502
	11 maart 2015	201502

Tabel 4: Verzenddatums per steekproef voor het tweede rappel

Steekproef	Verzenddatum tweede rappel
September	23-10-2014

Oktober	27-11-2014
November	24-12-2014
December	22-1-2015
Januari	26-2-2015
Februari	26-3-2015

Tabel 4 geeft de verzenddata van het tweede rappel per maandsteekproef. Het tweede schriftelijke rappel over waarneemperiode 201502 werd, op 19 maart 2015, verzonden, één week eerder dan gepland. Doordat de gerealiseerde SLI responsen verder achterbleven dan verwacht, werden er door de Capi interviewers motivatiegesprekken uitgevoerd, vlak na de uitzendingen van het tweede schriftelijke rappel over de waarneemperiodes 201501 en 201502.

Tijdens de motivatiegesprekken over waarneemperiode 201502 werd gevraagd naar de belangrijkste redenen van niet retourneren van de vragenlijst. De redenen waren: vergeten, omstandigheden in het gezin, ziekte, respondent had de vragenlijst wel ingestuurd, ervan uitgegaan dat een ander gezinslid het al had gedaan; respondent had de helpdesk gebeld meteen na het interview om af te zeggen, ziekenhuisopname.

Als responsverhogende actie werd tevens een derde schriftelijke rappel ingezet bij die respondenten die toegezegd hadden deel te nemen aan het SLI onderzoek, maar die de vragenlijsten niet geretourneerd hadden. Bij dit derde rappel werd een papieren vragenlijst toegevoegd, onder de aanname dat respondenten die benaderd werden, niet meer in het bezit waren van een SLI vragenlijst. Het derde schriftelijke rappel werd ingezet over waarneemperiodes september tot en met december 2014.

3.4.2 Logistiek SLI vragenlijsten

Aan respondenten van CV van 18 jaar of ouder werd de vraag gesteld of ze bereid waren een schriftelijke vragenlijst voor SLI in te vullen. Niet iedere interviewer realiseerde een respons van 53,4% op CV. Om er voor te zorgen dat iedere interviewer voldoende SLI-vragenlijsten had, werd in het Onderzoeksdesign beschreven dat de interviewers maandelijks voor 80% van de aan hun toegewezen CV-steekproefpersonen een schriftelijke SLI-vragenlijst zouden ontvangen. De verdeling van de varianten A en B van de SLI vragenlijsten werden zo evenredig mogelijk onder de interviewers verdeeld.

Daarnaast werd de schriftelijke vragenlijst meegestuurd met de tweede rappelbrief. Dit gebeurde naar schatting bij 22% (= 512 vragenlijsten) van de respondenten die een schriftelijke vragenlijst ontvangen hadden. In totaal werden naar schatting 4600 schriftelijke vragenlijsten gedrukt. De verwachte respons op de werving van SLI was 91% van de uitgezette CV-steekproefpersonen. Naar verwachting waren ongeveer 2500 incentives en cadeauverantwoordingen noodzakelijk.

Vanuit het project werd een voorstel gedaan voor heroverweging van de tot nu toe gehanteerde SLI werkwijze. Er werd voorgesteld om de SLI vragenlijsten en de incentives per post te laten versturen in plaats van deze te laten overhandigen door de interviewer. Voordeel hiervan was dat er minder vragenlijsten nodig zouden zijn en er geen sprake meer was van een onevenredige verdeling van vragenlijsten onder de interviewers tijdens de veldwerkperiode. Nadeel was dat interviewers geen uitleg meer konden geven aan respondenten, indien dat nodig zou zijn. Onbekend was ook het effect van een nieuwe benaderwijze op de respons. Het SCP ging in eerste instantie akkoord met de nieuwe benaderwijze, mits bij tegenvallende respons, de oude benaderwijze werd teruggezet. Het was onhaalbaar om op korte termijn te switchen van de nieuwe naar de oude benaderwijze en het inregelen van twee verwerkingsstraten was geen optie voor de uitvoering, daarom werd uiteindelijk besloten om de huidige benaderwijze te handhaven.

3.5 Veldwerk

Maandelijks, na afsluiting van de maandportie werd op de 3de werkdag van de maand een voortgangsoverzicht geleverd met daarin de CV en SLI veldwerkresultaten per maand en totaal.

Er waren gemiddeld 431 CV responsen per maand nodig om de SLI target van 2000 responsen te halen. Het minimum responspercentage voor de face-to-face benadering van CV was 53,4% berekend op de uitgezette steekproef.

Tabel 5 geeft het eindoverzicht van het onderzoek Culturele Veranderingen in responsaantallen en responspercentages en de uitzet steekproefelementen per maand.

Tabel 5. Responsresultaten en uitzet CV periode september 2014 - februari 2015

Regulier uitzet				
Steekproef	Responspercentage	responsaantallen	uitzet in aantallen p/mnd.	
September	55,4	447	807	
Oktober	54,0	436	807	
November	53,3	430	807	
December	51,2	413	807	
Januari	52,9	427	807	
Februari	51,3	414	807	
Totaal	53,0	2567	4842	

In tabel 6 zijn de eindresultaat cijfers van het onderzoek SCP Leefsituatie Index over de periode september 2014 tot en met maart 2015 weergegeven in aantallen en in percentages. Voor de volledigheid zijn de responsaantallen van Culturele Veranderingen eveneens toegevoegd in deze tabel.

Tabel 6. Responsresultaten SLI periode september 2014-maart 2015

Responsaantallen CV

	Veldwerkperiode						
	09	10	11	12	01	02	Totaal
	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal
Volledige respons	447	436	430	413	427	414	2567

Er zijn gemiddeld c.a. 431 CV responsen per maand nodig om de SLI target van totaal 2000 responsen te behalen

Responsaantallen SLI

	Veldwerkperiode						
	09	10	11	12	01	02	Totaal
	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal
Toezegging schriftelijke vragenlijst	415	405	391	376	405	372	2364
wv. Aantal responsen op schriftelijke vragenlijst	353	334	335	305	356	303	1986
wv. Aantal weigeraars op schriftelijke vragenlijst	1	2	0	2	5	0	10
wv. Aantal nog niet terugontvangen schriftelijke vragenlijsten	61	69	55	69	44	69	367

Responspercentages SLI

	Veldwerkperiode							Target
	09	10	11	12	01	02	Totaal	
	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	
Toezegging schriftelijke vragenlijst	92,8%	93%	91%	91%	95%	90%	92,1%	91%
Aantal responsen op schriftelijke vragenlijst	85,1%	82%	86%	81%	88%	81%	84,0%	85%
Aantal weigeraars op schriftelijke vragenlijst	0,2%	0%	0%	1%	1%	0%	0,4%	
Aantal nog niet terugontvangen schriftelijke vragenlijsten	14,7%	17%	14%	18%	11%	19%	15,5%	
Geen toezegging schriftelijke vragenlijst	7,7%	8%	10%	10%	5%	11%	8,6%	

Het derde schriftelijke SLI rappel werd over waarneemperioden september, oktober en november 2014 verzonden op 21 januari 2015 en over waarneemperiode december 2014 op 9 februari 2015. De inzet van het derde schriftelijke rappel als responsverhogende actie had nauwelijks effect op de terugontvangen respons. Op 18 maart 2015 werd geconstateerd dat het derde schriftelijke rappel over waarneemperiode 201501 15 extra responsen had opgeleverd en over waarneemperiode 201502 8 extra responsen.

Op 2 maart 2015 werden er 79 respondenten over waarneemperiode 201501 telefonisch gemotiveerd en op 23 maart 2015 nogmaals 122 respondenten over waarneemperiode 201502.

Voor de telefonische motivatiegesprekken waren er op 3 maart 2015 in totaal 1.868 SLI responsen en op 17 maart 2015 werd geconstateerd dat deze in totaal met 43 responsen waren toegenomen. Op 23 maart 2015 waren er in totaal 1951 SLI responsen en na de telefonische motivatiegesprekken op 30 maart 2015 werd er een toename geconstateerd van 20 SLI responsen op het totaal. Het mag gesteld worden dat de toename bij de telefonische motivatiegesprekken een positievere invloed had op de totale respons, (toename van 63 responsen) dan de inzet van het derde schriftelijke rappel (toename: 23 responsen). Bij een volgend onderzoek van CV/SLI is het wellicht goed om te overwegen om de motivatiegesprekken en dan voor een langere periode direct al op te nemen in het onderzoeksdesign en de planning.

Met 1986 SLI responsen werd de target van 2000, met een tekort van 14 responsen niet behaald.

In het vragenblok Politiek en Democratie wordt de vraag VAR1046 omgezet van

VAR1046s "12 stellingen": ARRAY[1..12] OF 1..10

In:

VAR1046A	"Orde handhaven"	: 1..10
VAR1046B	"Politieke inspraak burgers vergroten"	: 1..10
VAR1046C	"Prijsstijgingen tegengaan"	: 1..10
VAR1046D	"Vrijheid meningsuiting beschermen"	: 1..10
VAR1046E	"Hoge mate economische groei handhaven"	: 1..10
VAR1046J	"Strijd tegen de misdaad"	: 1..10
VAR1046K	"Streven naar vriendelijkere en minder onpersoonlijkere samenleving"	: 1..10
VAR1046L	"Streven naar samenleving waarin ideeën belangrijker zijn dan geld"	: 1..10
VAR1046M	"Ervoor zorgen dat werkloosheid sterk afneemt"	: 1..10
VAR1046N	"Bestrijden van milieuverontreiniging"	: 1..10
VAR1046O	"Op peil houden van sociale zekerheid"	: 1..10
VAR1046P	"Zorgen voor goede opvang van immigranten"	: 1..10

4.4 Typeren

De onderwijsvragen uit de CV vragenlijst zijn door het CBS typeersysteem vertaald in onderwijstyperingen. In het SCP bestand komen twee indicaties van het hoogst behaalde opleidingsniveau voor:

- Afl_SOI3_HB "Publicatie-indeling SOI 2006 hoogst behaalde opleiding, aggregatie 1"
- Afl_SOI5_HB "Publicatie-indeling SOI 2006 hoogst behaalde opleiding: aggregatie 2".

4.5 Verrijken

Aan het bestand zijn een aantal gegevens uit registraties toegevoegd.

Uit de Gemeentelijke Basisadministratie:

- ag_Geslacht "GBA geslacht"
- ag_BurgStat "GBA Burgerlijke staat"(7-deling)
- BurgStat "Burgerlijke staat in 4 klassen"
- ag_Lft "Leeftijd op 01-01-2015"
- Lft10 "Leeftijd in 10 klassen, SLI 18+"
- Lft11 "Leeftijd in 11 klassen, CV 16+"
- ag_Herkomst "Herkomst in 3 categorieën"
- Herkomst3 "Herkomst in 3 klassen"
- ag_Generatie "GBA afleiding generatie"
- ag_PLaatsHH "GBA plaats in het huishouden"
- ag_TypeHH "GBA type huishouden"
- TypeHH "GBA type huishouden, ingedikt in 3 klassen, onbekend bij 3".

Gemeentecode 2015 en bijbehorende regionale indelingen:

- Gemcode "Gemeentecode (2015)"
- Landsdl "Landsdeel"
- Provincie "Provincie (CBS-codering)"
- Prov_12 "Provincie"

- ProvPlus "Provincie plus de vier grote steden"
- StadGew "Stadsgewest [22]"
- StedGem "Stedelijkheid".

Uit het voorlopig inkomensbestand 2013:

- BVRHINK "Indicator huishouden met inkomen"
- BVRPRIMINKH "Primair inkomen van het huishouden"
- BVRBESTINKH "Besteedbaar inkomen van het huishouden"
- BVRBRUTINKH "Bruto inkomen van het huishouden"
- BVRGESTINKH "Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van het huishouden"
- BVRSAMHHR "Samenstelling huishouden"
- BVRBBIHALG1 "Belangrijkste inkomstenbron van het huishouden"
- PINK "Indicator persoonlijk inkomen bekend"
- PERSINK "Persoonlijk inkomen"
- PERSPRIM "Persoonlijk primair inkomen"
- PERSBRUT "Persoonlijk bruto inkomen"
- SECCOAL1 "Sociaal-economische categorie van de persoon"
- BVRPERCGESTINKH "Percentielgroepen gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen 2013 VRL"
- Huishoudinkomen_2013 "Huishoudinkomen 2013, ingedikt (40-30-30%)"
- Huishoudinkomen "Huishoudinkomen 2013, ingedikt (40-30-30%), onbekend bij (2)"
- Kwartielen_2013 "Huishoudinkomen 2013, ingedikt in kwartielen"
- Kwartielen "Huishoudinkomen 2013, ingedikt in kwartielen, onbekend bij (3)"

Uit het UWV (voorheen CWI) bestand met ingeschreven werkzoekenden:

- CWI_INGESCHREVEN "De persoon die op peildatum ingeschreven, is deze dan werkend of niet werkend"
- CWI2 "De persoon die op peildatum ingeschreven, is deze dan werkend of niet werkend".

Soms komen variabelen twee keer met een andere naam voor, zoals "CWI_Ingeschreven" en "CWI2". Dat komt doordat de variabele een rol in de weging speelt en daar soms een andere, kortere naam heeft gekregen. Eigenlijk hadden deze variabelen niet twee keer in het SCP bestand moeten voorkomen.

.

4.6 Afleiden

Van afleidingen die in de verwerking van CV zijn gemaakt zijn afleidingsschema's gemaakt:

- Afl_SOI3_HB.docx
- Afl_SOI5_HB.docx
- BurgStat.docx
- CWI_Ingeschreven.docx
- CWI2.docx
- Herkomst3.docx
- Huishoudinkomen.docx
- Huishoudinkomen_2013.docx
- Kwartielen.docx

- Kwartielen_2013.docx
- Lft10.docx
- Lft11.docx
- Prov_12.docx
- ProvPlus.docx
- TypeHH.docx.

4.7 Correcties (gaafmaken, imputeren)

Voor het verwerken van de papieren vragenlijst SLI zijn procedures gemaakt om controles en correcties geautomatiseerd te kunnen verwerken.

Bij getallen wordt de range gecontroleerd. Bij SLI wordt de range bepaald door het aantal antwoordvakjes dat in de papieren vragenlijst beschikbaar was.

Alleen bij de vraag Vo8 "Sinds welk jaar woont u in deze woning?" was er een probleem doordat er in de vragenlijst maar 3 in plaats van 4 hokjes beschikbaar waren. Daarom moest het jaartal gecontroleerd en gecorrigeerd worden.

V08		
invoer	correctie	uitvoer
00..14	+ 2000	2000..2014
15..99	+ 1900	1915..1999
915..999	+ 1000	1915..1999
201	2001	2001
204	2004	2004

Bij de meeste vragen wordt van de respondent één antwoord verwacht, maar bij een papieren vragenlijst komt het voor dat de respondent meer dan één antwoord aankruist. Bij het scannen is bij elke vraag van elke antwoordcategorie vastgehouden óf de respondent deze heeft aangekruist of niet. De antwoorden worden verder geautomatiseerd verwerkt. Indien de respondent meer dan één antwoord heeft aangekruist, dan wordt random een van de gegeven antwoorden gekozen. De random procedure is zo ingericht dat de keuze reproduceerbaar is. De daarvoor gebruikte "randomseed" is per respondent en per vraag verschillend. Antwoordmogelijkheden zoals "weet niet", "andere reden", "niet van toepassing" of "nog nooit over nagedacht" worden in deze verwerking in eerste instantie buiten beschouwing worden gelaten. Eerst wordt een keuze gemaakt uit overige (zinvollere) antwoordmogelijkheden. Pas als de respondent geen van de overige antwoordmogelijkheden heeft aangekruist, wordt gekeken of de respondent "weet niet" of iets dergelijks heeft aangekruist of helemaal geen antwoord heeft gegeven (in het laatste geval krijgt de vraag het attribuut "Dontknow").

Bij een papieren vragenlijst hoeft de respondent zich niet aan de routing te houden. Ook dit is gecontroleerd en waar nodig gecorrigeerd.

5. Kwaliteit en weging

5.1 Afbakening statistische respons

Dataverzameling heeft 2.567 vragenlijsten CV aangemerkt als volledige respons. SAL heeft 2.560 vragenlijsten CV kunnen verwerken. Dit verschil komt doordat 7 vragenlijsten niet zijn opgeleverd (via het reguliere opleverkanaal) en konden derhalve niet verwerkt worden. De definitieve respons voor CV is daarom 2.560.

Dataverzameling heeft 1.986 vragenlijsten SLI afgeboekt als respons. Het scanbureau heeft 1.999 gescande vragenlijsten opgeleverd aan SAL. Daarvan waren 21 SLI vragenlijsten niet te koppelen aan een CV respondent en 6 SLI vragenlijsten bleken dubbel gescand te zijn. Dat levert 1.972 vragenlijsten SLI respons op. Voor meer specifieke uitleg over de respons en een analyse op de selectiviteit daarvan wordt verwezen naar de bijlage bij dit rapport.

5.2 Wegen

De weging van CV en van SLI is in 2014 op dezelfde wijze uitgevoerd als in 2012.

Weging CV

CV is gewogen en opgehoogd naar de kenmerken van de inwoners van 16 jaar en ouder van Nederland op 01-01-2015, exclusief de bewoners van instellingen en tehuizen.

Het insluitgewicht van CV is de totale populatie gedeeld door het aantal respondenten: $N/n = 13.663.373 / 2.560 = 5.337,255$.

Het weegmodel is ongewijzigd ten opzichte van 2012:

Weegmodel CV
geslacht_x_lft11
geslacht_x_burgstat
geslacht_x_prov
stedelijkheid_x_lft11
herkomst3
typehh
cwi2
huishoudinkomen

De weging wordt uitgevoerd met het pakket Bascula met lineair wegen. In onderstaand overzicht staan de resultaten van de weging van CV van 2012 en 2014 naast elkaar.

CV 16+	2012	2014
Sample size	2 796	2 560
Correction weights information		
Minimum weight	0.16	0.18
Median	0.948	0.919
First quartile	0.729	0.748
Third quartile	1.194	1.148
Maximum weight	3.105	3.160
Standard deviation	0.363	0.374
Number of negative weights	0	0
Final weights information		
Minimum weight	793.170	981.210
Median	4 651.222	4 905.353
First quartile	3 580.216	3 994.176
Third quartile	5 860.876	6 125.956
Maximum weight	15 240.410	16 866.883
Standard deviation	1 780.958	1 994.564
Number of negative weights	0	0

Weging SLI

SLI is gewogen en opgehoogd naar de kenmerken van de inwoners van 18 jaar en ouder van Nederland op 01-01-2015, exclusief de bewoners van instellingen en tehuizen.

Het insluitgewicht van SLI is de totale populatie gedeeld door som van de CV eindgewichten van de SLI respondenten: $N/n = 13.267.510/10.093.101,676251 = 1,314513$.

Het weegmodel van SLI is ongewijzigd ten opzichte van 2012.

Weegmodel SLI
geslacht_x_lft10
geslacht_x_burgstat
geslacht_x_prov
stedelijkheid_x_lft10
herkomst3
typehh
cwiz
huishoudinkomen

De weging wordt uitgevoerd met het pakket Bascula met lineair wegen.

De weging leverde voor SLI 2014 enkele extreme gewichten op. Dat bleek veroorzaakt door de celvulling in de respons van SLI van Stedelijkheid_x_Lft10. Daardoor wijzigde Bascula de weegterm Stedelijkheid_x_Lft10 in Stedelijkheid.

Besloten is in de weegterm Stedelijkheid_x_Lft10 alle cellen met minder dan 10 respondenten SLI samen te voegen met de naastliggende categorie van Stedelijkheid. Daarop leverde de weging betere resultaten op, zie onderstaande overzicht.

SLI 18+	2012	2014	2014
Sample size	2 146	1 972	1 972
Correction weights information			
Minimum weight	0.34	0.21	0.5
Median	0.919	0.909	0.917
First quartile	0.822	0.802	0.819
Third quartile	1.046	1.049	1.044
Maximum weight	2.608	4.904	2.316
Standard deviation	0.235	0.273	0.229
Number of negative weights	0	0	0
Final weights information			
Minimum weight	1 419.55	790.74	1 074.55
Median	5 425.94	5 654.18	5 767.91
First quartile	3 987.98	4 330.79	4 389.30
Third quartile	7 351.35	7 806.48	7 972.57
Maximum weight	27 725.85	91 235.00	34 241.89
Standard deviation	3 402.38	4 337.65	3 753.57
Number of negative weights	0	0	0

5.3 Plausibiliteitsanalyse/Trendbreukanalyse

Er is een beperkte analyse op de plausibiliteit van de resultaten uitgevoerd. De gewogen uitkomsten voor enkele inhoudelijke variabelen van CV en van SLI zijn vergeleken met die van 2012. Ook zijn deze inhoudelijke variabelen met elkaar vergeleken voor en na weging. Deze analyse leverde op het oog geen inplausibele resultaten op. De beoordeling van de plausibiliteit wordt verder overgelaten aan de inhoudelijk deskundigen bij het SCP.

6. Opgeleverde producten

6.1 Microbestanden

De onderzoeken CV en SLI zijn in een gecombineerd bestand opgeleverd. Volgens contract is een tussenbestand geleverd in december 2014 en een definitief bestand in mei 2015.

Naam bestand	Data	Meta	Records	Variabelen
CV_SLI_2014_SCP	*.sav	.sps	2.560	445

6.2 Statistische beveiliging

De microbestanden voor de verschillende afnemers worden vaak nog statistisch beveiligd. De wijze van beveiliging kan verschillen.

Onder statistische beveiliging verstaan we hier het voorkómen dat er inhoudelijke conclusies over herkenbare eenheden kunnen worden getrokken op basis van gepubliceerd of anderszins beschikbaar gesteld CBS-materiaal. Uit de statistische publicaties van het CBS (StatLine-tabellen, web-artikelen, persberichten, wetenschappelijke artikelen) mogen zulke conclusies niet getrokken kunnen worden. Maar ook als het CBS microdata beschikbaar stelt voor wetenschappelijke analyse, moet deze grondregel van de statistiek overeind blijven.

Er is nog geen verdere statistische beveiliging toegepast. Dat zal gebeuren op de DANS bestanden. De inhoud van deze bestanden moet nog met het SCP afgestemd worden.

Bijlage: responsverantwoording

1 Inleiding

In deze bijlage wordt verslag gedaan over de non-respons analyse op het onderzoek Culturele Veranderingen (CV) en de SCP Leefsituatie Index (SLI), die gecombineerd werden uitgevoerd 2014/2015. CV werd face –to-face afgenomen (CAPI) bij respondenten van 16 jaar en ouder. Aan respondenten van CV van 18 jaar of ouder werd gevraagd of ze bereid waren om een schriftelijke vragenlijst (SLI) in te vullen. Respondenten die bereid waren om deel te nemen aan het schriftelijke vervolgonderzoek ontvingen een incentive ter waarde van vijf euro..

In deze non-responsanalyse is allereerst gekeken naar hoeveel respondenten getrokken zijn in de steekproef voor CV, hoeveel van hen daadwerkelijk uitgezet zijn in veld, en hoeveel daarvan tot de respons respectievelijk non-respons gerekend kunnen worden.

Tot de non-respons worden hier gerekend degenen:

- die deelname weigerden;
- die behoren tot de administratieve non-respons, waaronder taalbarrière; verhuisd binnen Nederland en on- (volledig)bewerkt retour;
- waarvan het interview voortijdig afgerond werd;
- geen gelegenheid hadden voor het interview tijdens de veldwerkperiode;
- waar geen contact mee gelegd kon worden.

De zogenoemde kaderfouten, waarbij de respondent overleden was, verhuisd naar buitenland, onbekend was of in een instelling verbleef zijn niet gerekend tot de non-respons. Zij behoren niet tot de doelpopulatie van dit onderzoek.

Naast de responscijfers wordt ook ingegaan op de verdeling daarvan naar achtergrondkenmerken en selectiviteit van de respons naar deze kenmerken (paragraaf 3). De kenmerken die in deze analyses zijn meegenomen zijn de volgende: leeftijd, geslacht, landsdeel, provincie, stedelijkheid, burgerlijke staat, gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen en herkomst.

2 Steekproef- en responsverantwoording

Omdat uit ervaring bekend is dat er meer steekproefpersonen getrokken moeten worden dan daadwerkelijk benaderd kunnen worden, zijn er vooraf meer steekproefpersonen getrokken. Voor CV werden 5424 steekproefpersonen getrokken. Daarvan waren er 483 niet beschikbaar voor uitzet, omdat ze in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek al eerder aan CBS onderzoek hadden deelgenomen, hun adresgegevens onjuist waren, ze in een instelling verbleven of dat ze in een gebied woonden dat buiten de waarneming viel. Uiteindelijk bleken er 4941 adressen beschikbaar voor uitzet. Daarna werden de steekproeven ad random uitgedund tot de gewenste uit te zetten omvang van 807 personen per maand (zie ook Onderzoeksverantwoording, paragraaf 3.1.3, pagina 12). Uiteindelijk werden 4842 adressen ook daadwerkelijk uitgezet in het veld (zie tabel 1).

Tabel 1. Steekproefverantwoording per waarneemperiode, CV 2014

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	totaal
Getrokken	896	896	904	904	912	912	5.424
Niet beschikbaar voor uitzet, waarvan:	77	83	83	90	80	70	483
- in eerdere CBS steekproef	62	64	70	79	66	56	397
- Institutionele bevolking	0	0	0	0	0	0	0
- Gebied buiten waarneming	1	6	2	0	0	7	16
- Adresgegevens onjuist	14	13	11	11	14	7	70
Beschikbaar voor uitzet, waarvan:	819	813	821	814	832	842	4.941
- Uitgedund (restant)	12	6	14	7	25	35	99
- Uitzet, waarvan:	807	807	807	807	807	807	4.842
- Met telefoonnummer, waarvan:	487	474	497	479	507	475	2.919
- Vast nummer	423	400	421	398	424	404	2.470
- Mobiel nummer	64	74	76	81	83	71	449
- Zonder telefoonnummer	320	333	310	328	300	332	1.923

Van deze personen waren er beschikbaar waren er 4 overleden, 16 verhuisd naar buitenland, 24 onbekend en 38 personen verbleven in een instelling. Zonder deze zogenoemde kaderfouten bleven er 4760 personen over, waarvan er 2567 daadwerkelijk de vragenlijst in hebben gevuld. 7 vragenlijsten konden niet via het reguliere opleverkanaal verwerkt worden en worden als niet bruikbaar tot de non-respons gerekend. De respons bestaat dus uit 2560 personen en de non-respons uit 2200 personen. Het responspercentage van CV ligt op 53,8 procent .

De vervolgvragenlijst SLI werd achtergelaten bij CV-respondenten van 18 jaar of ouder. De doelpopulatie bestond uit 4130 personen. Er werden 2364 vragenlijsten achtergelaten bij respondenten van CV. Daarvan hebben er uiteindelijk 1972 gerespondeerd. Het responspercentage van SLI ligt op 47,7% .

Tabel 2: Responsoverzicht CV/SLI, 2014

	Totaal
<i>Uitgezette steekproef</i>	4842
<i>Kaderfouten</i>	82
w.v overleden	4
w.v. OP verhuisd naar buitenland	16
w.v. OP onbekend/onvindbaar	24
w.v. naar instelling/ tehuis binnen Nederland	38

Vervolg Tabel 2: Responsoverzicht CV/SLI, 2014

<i>Nettosteekproef (=uitgezette steekproef excl. kaderfouten)</i>	4760
Respons	2560
Non-respons	2200
w.v. volledig onbewerkt retour	47
w.v. gedeeltelijk onbewerkt retour	51
w.v. OP verhuisd binnen Nederland	147
w.v. weigering	1168
w.v. geen gelegenheid tijdens veldwerkperiode	323
w.v. taalbarrière	154
w.v. Geen contact met huishouden	263
w.v. afgebroken interview	40
w.v. niet bruikbaar	7
SLI	
Doelpopulatie SLI 18 jaar of ouder	4130
Toestemming deelname SLI	2364
Vragenlijsten geretourneerd	1972

3 Selectiviteit van de respons in CV en SLI 2014

Respons naar achtergrondkenmerken

Voor de analyse van de responscijfers is gebruik gemaakt van een databestand dat achtergrondinformatie bevat over een aantal kenmerken voor alle steekproefpersonen (het zgn. achtergrondbestand). Hierbij is gepercenteerd op de netto steekproef, dat wil zeggen de uitgezette steekproef minus kaderfouten.

Het overall responspercentage van CV waarmee de respons van de verschillende bevolkingsgroepen vergeleken kan worden ligt hiermee op 55,4 procent. Voor SLI ligt dit percentage op 43,7 procent (Tabel 3)

Tabel 3: Respons CV en SLI, 2014

	CV	SLI
	CAPI	PAPI
	abs.	abs.
Netto steekproef	4760	4130
Non-respons	2200	2158
Respons	2560	1972
	%	%
Responspercentage totaal	53,8	47,7

De respons is net als in voorgaande jaren selectief naar bevolkings- en regionale kenmerken (Tabel 4).

De hieronder beschreven verschillen tussen de categorieën van deze kenmerken zijn allemaal significant. Mannen doen met 56,2 wat meer mee dan vrouwen met 51,5 procent, en gehuwden meer dan degenen die nooit gehuwd zijn geweest en gescheiden personen. De 25 tot 34-jarigen doen met 48,6 procent het minst vaak mee en degenen in de leeftijdscategorie 65 tot 64 jaar of ouder zijn met 61,2 procent relatief vaak bereid deel te nemen. De respons in zeer sterk verstedelijkte gebieden blijft ver achter bij de overige gebieden en vooral de weinig en niet verstedelijkte gebieden. Ook degenen in de laagste inkomenscategorie responderen aanzienlijk minder dan de hogere inkomenscategorieën. Vooral bij herkomst is een sterk verschil te zien in de respons; nog geen een derde van de niet westerse allochtonen heeft deelgenomen, tegenover respectievelijk 57,4 procent en 43,8 procent bij de autochtonen en westerse allochtonen.

Voor SLI geldt een respons van 47,7 procent. Tussen mannen en vrouwen is er geen significant verschil meer naar deelname. De verschillen naar de overige achtergrondkenmerken zijn allemaal significant. De verschillen tussen de leeftijdscategorieën zien er voor SLI iets anders uit dan bij CV. Degenen tussen 18 en 24 jaar nemen met 38 procent het minst vaak deel. Ook de 25 tot 34 jarigen nemen relatief weinig deel. Zij verschillen niet van de jongste leeftijdscategorie. Net als bij CV nemen de 60 tot 74-jarigen het best deel. Bij herkomst is de respons van de niet westerse allochtonen met 19,4 procent fors lager dan die van westerse allochtonen (37,8 procent) en vooral autochtone Nederlanders (52,1 procent). De laagste inkomensgroep respondeert ook hier aanmerkelijk minder dan de hogere inkomensgroepen. Respondenten in West-Nederland hebben de laagste respons en de inwoners van zeer sterk verstedelijkte gebieden nemen ook beduidend minder deel aan SLI dan de andere landsdelen en minder verstedelijkte gebieden.

Tabel 4: Respons CV en SLI 2014, naar achtergrondkenmerken

	CV	SLI
	%	%
<i>Geslacht*</i>		
man	56,2	49,2
vrouw	51,5	46,5
<i>Leeftijd</i>		
16-24 jaar**	52,1	38,0
25-34 jaar	48,6	40,5
35-44 jaar	51,3	44,4
45-54 jaar	52,3	47,0
55-64 jaar	56,7	53,8
65-74 jaar	61,2	58,3
75 jaar of ouder	55,6	48,7

Vervolg Tabel 4: Respons CV en SLI 2014, naar achtergrondkenmerken

	CV	SLI
	%	%
<i>Burgerlijke staat*</i>		
gehuwd (incl. partnerschap)	58,6	54,3
gescheiden	48,8	43,7
verweduwd	56,7	50,2
nooit gehuwd geweest	47,5	37,6
<i>Herkomst</i>		
Autochtoon	57,4	52,1
westers allochtoon	43,8	37,8
niet westers allochtoon	32,9	19,4
<i>Huishoudensinkomen</i>		
Laag (decil t/m 3)	48,4	40,9
Midden (decil 4 t/m 7)	53,6	48,0
Hoog (decil 8+)	58,7	53,4
<i>Landsdeel</i>		
Noord-Nederland	57,7	52,8
Oost-Nederland	56,5	51,6
West-Nederland	49,9	42,8
Zuid-Nederland	57,8	52,2
<i>Stedelijkheid van gemeente</i>		
zeer sterk stedelijk	42,1	33,6
sterk stedelijk	53,9	47,6
matig stedelijk	56,3	51,1
weinig stedelijk	61,1	56,7
niet stedelijk	59,8	55,1

* Het achtergrondbestand is niet volledig; voor 2 personen waren de kenmerken geslacht en burgerlijke staat niet bekend.

**Bij SLI is de populatie 18 jaar of ouder

Aangezien de achtergrondkenmerken ook bekend zijn voor degenen die niet gerespondeerd hebben, kan de mate van selectiviteit ook vastgesteld worden door een vergelijking met de netto steekproef van CV en de netto steekproef SLI (18 jaar of ouder). Ook kan de verdeling vergeleken worden met de populatieverdelingen van CV en SLI. In Tabel 5 wordt deze vergelijking weergegeven.

Het ligt voor de hand dat de groepen met een hogere respons, ook vaak iets oververtegenwoordigd zijn ten opzichte van de netto steekproef en de populatie. Het gaat bij CV bijvoorbeeld om mannen, personen tussen 65 en 74 jaar, gehuwden, mensen met een hoog huishoudensinkomen en autochtonen. Bij SLI is dat nog duidelijker te zien bij de leeftijdscategorieën vanaf 55 jaar tot 74 jaar, gehuwden, mensen uit Zuid-Nederland, mensen in de weinig en niet verstedelijkte gebieden en autochtonen. Groepen met een lage respons zijn

vaak ondervertegenwoordigd. Voorbeelden daarvan bij CV zijn degenen tussen 25 en 34 jaar, de ongehuwden, degenen met een laag huishoudensinkomen en de niet-westerse allochtonen. Bij SLI gaat het vooral om groepen als de ongehuwden, de inwoners van West-Nederland en de zeer sterk verstedelijkte gebieden, degenen met het laagste inkomen en de niet westerse allochtonen.

Tabel 5: Verdelingen populatie, netto steekproef en respons CV en SLI, 2014

	CV			SLI		
	Populatie (16+)	Netto steekproef	Respons	Populatie (18+)	Netto steekproef	Respons
	1 jan. 2015			1 jan. 2015		
	%	%	%	%	%	%
<i>Geslacht</i>						
man	49,3	48,5	50,7	49,2	47,3	48,6
vrouw	50,7	51,5	49,3	50,8	52,7	51,4
<i>leeftijd</i>						
16-24 jaar	13,5	12,7	12,3	11,0	9,7	7,7
25-34 jaar	15,0	14,0	12,7	15,4	13,9	11,8
35-44 jaar	16,1	16,5	15,8	16,6	16,7	15,5
45-54 jaar	18,0	18,9	18,4	18,6	19,6	19,3
55-64 jaar	15,6	16,0	16,9	16,1	17,3	19,5
65-74 jaar	13,3	13,4	15,2	13,8	14,4	17,5
75 jaar of ouder	8,5	8,5	8,8	8,6	8,5	8,7
<i>Burgerlijke staat</i>						
Gehuwd (incl. Partnerschap)	49,2	51,1	55,7	50,7	53,3	60,6
gescheiden	9,0	9,0	8,1	9,3	9,4	8,6
verweduwd	5,8	5,7	6,0	6,0	5,7	6,0
nooit gehuwd geweest	35,9	34,2	30,2	34,0	31,6	24,8

Vervolg Tabel 5: Verdelingen populatie, netto steekproef en respons CV en SLI, 2014

	CV			SLI		
	Populatie (16+)	Netto steekproef	Respons	Populatie (18+)	Netto steekproef	Respons
	1 jan. 2015			1 jan. 2015		
	%	%	%	%	%	%
<i>Herkomst</i>						
Autochtoon	78,9	80,9	86,4	78,9	81,1	88,5
westers allochtoon	10,1	9,7	7,9	10,2	10,0	7,9
niet westers allochtoon	11,0	9,4	5,7	10,9	8,9	3,6
<i>Huishoudensinkomen</i>						
Laag (decil t/m 3)	33,6	31,7	28,6	33,6	31,2	26,7
Midden (decil 4 t/m 7)	31,0	32,1	32,0	31,0	32,2	32,4
Hoog (decil 8+)	35,3	36,2	39,5	35,4	36,5	40,9
<i>Landsdeel</i>						
Noord-Nederland	10,2	10,2	10,9	10,2	10,3	11,4
Oost-Nederland	20,8	21,0	22,0	20,8	21,3	23,0
West-Nederland	47,3	47,2	43,8	47,3	46,9	42,1
Zuid-Nederland	21,7	21,6	23,2	21,7	21,5	23,5
<i>Stedelijkheid van gemeente</i>						
zeer sterk stedelijk	22,1	21,6	17,0	21,8	21,5	15,2
sterk stedelijk	31,0	31,4	31,5	31,4	31,2	31,1
matig stedelijk	17,2	17,5	18,3	17,1	17,6	18,9
weinig stedelijk	21,0	21,1	24,0	21,2	21,1	25,1
niet stedelijk	8,8	8,4	9,3	8,5	8,5	9,8

4 R-indicatoren

Om de selectiviteit van de steekproef na te gaan is ook de zogenoemde R-indicator berekend, die de representativiteit van de opgenomen kenmerken weergeeft (Schouten en Cobben, 2007). Deze indicator kan een waarde tussen 0 en 1 aannemen, waarbij een score van 1 betekent dat er geen sprake van selectiviteit is en de steekproef dus volledig representatief.

Voor CV is de R-indicator 0,791. Dit is vergelijkbaar met de R-indicator van CV 2012, die op 0,787 lag.

Naast R-indicatoren zijn ook partiële r-indicatoren berekend. Deze indicatoren ontbinden de variatie in responskansen in componenten die kunnen worden toegeschreven aan variabelen of categorieën. Conditionele partiële R-indicatoren (CP) meten de bijdrage van een variabele, rekening houdend met de samenhang met andere variabelen. In lijn met de hierboven beschreven resultaten laten bij CV herkomst, stedelijkheid en gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen de hoogste CP zien. Dit betekent dat deze kenmerken het meest selectief zijn. Maar ook burgerlijke staat, leeftijd en stedelijkheid van de gemeente laten enige

selectiviteit zien. De coëfficiënten (hier niet gepresenteerd), die iets zeggen over de categorieën die het meest verantwoordelijk zijn voor de selectie, laten een vergelijkbaar beeld zien dan de eerder gepresenteerde resultaten.

SLI laat een r-indicator van 0,740 zien, wat erop wijst dat, net als in 2012 het schriftelijke vervolgdeel van dit onderzoek selectiever is dan het face-to-face deel. In 2012 was de r-indicator 0,741. Ook de PC's bevestigen dat beeld. Vooral herkomst lijkt selectiever te zijn in de schriftelijke vervolgvragenlijst, maar ook de PC's van stedelijkheid, burgerlijke staat en in iets mindere mate leeftijd en huishoudinkomen laten significant hogere PC's zien. Net als in de hierboven beschreven analyses, bleek de geslacht in SLI niet langer significant.

Tabel 6: R-indicatoren en conditionele partiële R-indicatoren voor CV en SLI, 2014

	CV			SLI		
		95%-BI			95%-BI	
R-indicator	0,791	0,076-0,819		0,740	0,713-0,767	
	Conditionele partiële R-indicatoren		Signif.	Conditionele partiële R- indicatoren		Signif.
Geslacht	0,019	0,005-0,034	*	0,009	-0,007-0,026	NS
Leeftijd*	0,023	0,008-0,038	*	0,024	0,008-0,039	*
Herkomst	0,045	0,031-0,058	*	0,056	0,043-0,069	*
Burg. staat	0,031	0,017-0,046	*	0,035	0,020-0,050	*
Gest.						
huishoudink.	0,024	0,010-0,038	*	0,026	0,011-0,042	*
Landsdeel	0,009	-0,006-0,023	NS	0,010	-0,006-0,025	NS
Stedelijkheid						
gemeente	0,028	0,014-0,042	*	0,031	0,016-0,046	*

* De indeling in categorieën is ingedikt naar 7 categorieën.

7 Conclusie

De respons van CV in 2014 is 53,8 procent en vertoont enige selectiviteit naar een aantal achtergrondkenmerken. Met name mensen in leeftijdscategorie tussen 65 en 74 jaar, autochtonen, gehuwden, mensen in de hoogste inkomensgroep en degenen in de minder en niet stedelijke gemeenten zijn oververtegenwoordigd. Mensen tussen 25 en 34 jaar, ongehuwden en gescheiden personen, inwoners van West-Nederland en zeer sterk verstedelijkte gemeenten, personen met een laag inkomen en niet westerse allochtonen zijn juist ondervertegenwoordigd in de respons.

De respons van SLI is 47,7 procent en is eveneens selectiever dan CV. Het gaat bij de selectiviteit van de schriftelijke vragenlijst grofweg om dezelfde kenmerken als bij CV, maar vooral herkomst, burgerlijke staat en leeftijd zijn in SLI selectiever dan in CV. Dit komt overigens overeen met de responscijfers van CV/SLI 2012.

Om te corrigeren voor de selectiviteit in CV en SLI is er voor beide onderzoeksonderdelen een weegfactor gehanteerd. Gekozen is voor nagenoeg hetzelfde weegmodel als in 2010. In dit model zijn dezelfde achtergrondkenmerken opgenomen die in deze analyse zijn onderzocht. Voor meer informatie over de weging en het toegepaste weegmodel wordt verwezen naar de onderzoeksdocumentatie daarover in paragraaf 5.2 van dit rapport.